

ŞƏHRİYARIN ÇOXCƏHƏTLİ ŞƏXSİYYƏTİ POETİK ƏSƏRLƏRİNİN GÜZGÜSÜNDƏ

İran və Azərbaycan xalqlarının eyni haqlı və eyni ictimaiyyətlə bizim şairimiz adlandırıldıqları ustad Şəhriyar dünya poeziyası kəhəkşənində sönməz bir ulduz tək parlaq nur saçır. Şəhriyar elə sənətkarlardandır ki, onların asan və şəxsiyyəti qırılmaz vəhdət təşkil edir. Onun şerlərini mütaliə etdikcə şairin şəxsiyyəti gözlərimiz önündə ucalır, şəxsiyyətini öyrəndikcə əsərlərindəki dərin mənə və mündəricə daha aydın, daha qabarıq nəzərə çarpır. Azərbaycan Respublikasının hörmətli Prezidenti Heydər Əliyev cənabları "Sizin ən çox sevdiyiniz şair kimdir?" sualına bütün xalqımızın fikrini ifadə edərək bir sözlə cavab vermişdir: "Şəhriyar".

Və mən əminəm ki, ustad şair bütün türk xalqlarının sevimli şairidir. Türklər naşükür olmazlar və "Türkün dili tək sevgili istəklilə dil olmaz, özgə dilə qatsan bu əsil dil əsil olmaz" deyən bir şairə "mən türkəm" deyənə yalnız bir münasibəti olar - məhəbbət və ona yalnız bir yer ola bilər türkün ürəyi, türkün qəlbi!

Bu gün doğma şairimizin ruhu bu salondadır. Və töbi ki, şaddır bu ruh!

*Gəlmişəm nazlı hilal ölkəsinə,
Fikrətin incə xəyal ölkəsinə.
Akifin marşı yaşadıb gözümü,
Baxıram Yəhya Kamal ölkəsinə.*

*Burda son bir mədəniyyət yaratıb.
Nə binalar yapılb, əllər var.
Nə cəlalət, nə sələbat ələmi,
Atatürklər kimi heykəllər var.*

*Mən də Azər balası, türk oğlu
Qonağam doğma qardaşlarıma,
Demişəm ayrı düşən leşlərimi
Gədəyim, vəsi edəyim başlarıma.*

Türk dünyasının bütün ağır-acılarına öz dərdi hesab edən şair doğma xalqının Qarabağ problemini də sanki qabaqcadan görmüş və Azərbaycanın bu ayrılmaz, özəli torpaqlarını öz şirin dili ilə belə vəsf etmişdir:

*"O taydadır Şəki, Şirvan, Qarabağ,
Bu taydadır Meşkin, Əhər, Qaradağ.
Bir-birini Arazdan almış soraq. Araz
bizi ayrılmadan dağılayıb, Son, özü də
gecə-gündüz ağlayıb".* Tarix çoxdan sübut etmişdir ki, bəşər mədəniyyətinin ən böyük korifeylərinin yaradıcılığı bütün dövrlər üçün aktualdır və onlar hər bir dövrün problemlərinin həllində öz əsərləri ilə yaxından iştirak edirlər. Biz ustad Şəhriyarın yaradıcılığına bu baxımdan nəzər salsaq, görürük ki, böyük şairimiz dünən də bizimlə idi, bu gün də bizimlədir və sabahın da inkişaf və tərəqqi yollarına gur bir məşəl tək daim şölə saçır.

*Dedin Azər elinin bir yaralı
niskiliyəm mən
Niskil olsam da gülüm, bir əbədi
sevgiliyəm mən,
Yad məni atsa da, öz gülşənimin
hülbülüyəm mən,
Elimin farsca da dərdini
söylər diliyəm mən,
Həqqə doğru nə qaranlıq isə,
el məşəliyəm mən,
Əbədiyyət güliyəm mən.*

Əbədi yaşayan sənətkarların yaradıcılığı zamanın fəvqündə duran bəşəri problemləri əhatə edir. Əbədiyyət bağçasının gülləri ləkəsiz, solmaz olduğu kimi, belə sənətkarların əbədi mövzulardan bəhs edən əsərləri də öz mayasını haqdan alır, xeyirlə şirin, nurlu zülmətin mübarizəsində növbəti birincilərin cərgəsində olur, həm də bu mübarizənin həmişəyaşar fədasinə çevrilirlər. Şəhriyar yaradıcılığı buna ən bariz nümunələrdən biridir.

*Mən daha arşi-ələ kölgəsi tək
başda tacım var,
Əldə Musa kimi, firona qənim*

*bir ağacım var,
Hərəcim yox, fərəcim var.
Mən Əli oğluyam,
azadələrin mərdi, muradi,
O qaranlıqlara məşəl,
o işıqlıqlara hadi.
Haqqa, imana münadi.*

Bəli, daim haqqa, imana çağıran, yəni istər bu dünyada, istərsə də axirət dünyasında salamatlığımızın yollarının mənəvi inkişafıla bağlı olduğunu göstərən şairin fikirləri hər şeydən əvvəl ulu Peyğəmbərimiz Məhəmməd səlləlləhu-əleyhi və alihi-səlləmin fikirləri ilə səsleşən "Mən elmin şöhrüyəm, Əli onun qapısıdır", yaxud, "İnsan hürr doğulub, hürr də yaşamağıdır". Pak mənəviyyət və kamil iman sahibi olması Şəhriyarı o qədər böyük, o qədər əzəmətli edir ki, biz ondan bütün sahələrdə örnək ala bilərik. Bunun üçün isə, ilk növbədə şairin şəxsiyyətini öyrənmək, onun cəhətlərini araşdırıb müəyyən etmək lazımdır. Buna da ən gözəl, ən dolğun, ən düzgün mənəvi Şəhriyarın öz əsərləridir. Ümumiyyətlə, düha sahibləri haqqında ən doğru sözü onlar özləri söyləmişlər, ən düzgün qiyməti özləri vermişlər. Vicdanı pak və təmiz olanların sözü həqiqət olar. Şəhriyarın da hər sözü, hər misrası, hər beyti eyni həqiqətdir və bu həqiqət güzgüsü onun böyük şəxsiyyətini hər bir cəhətdən bütün əzəməti ilə əks etdirir. Şairin əsərlərini oxuduqca gözlərimiz önündə ürəyi ilahi eşq ilə çırpınan bir Əli mücahidi, nakam məhəbbəti sandan qəlbi həmişə sızlayan vəfalı bir ər, övladlarının qayğısını çəkən həssas bir ata surəti canlanır. Lakin Şəhriyar hər şeydən əvvəl alovlu ürək sahibi, qaynar çeşmə tək çağlayan coşqun təbə malik bir şairdir. O, istər fars dilində, istərsə də Azərbaycan dilində Şerqin və dünya ədəbiyyatının poeziya dühaları tərəfindən əsrlər boyu yaradılmış şer xəzinəsinə mükəmməl yiyələnmiş, özü də bu xəzinəyə ziqiyət incilər bəxş etmişdir. Necə ki, şair özü buyurur:

*Şəhriyarın yazan aşarı
uzaqdan tanıram mən
Bir uyusmaq dəxi var
nəqs ilə nəqqaş arasında.*

Ustad şair öz böyüklüyünü bilir və bunu klassik Şerq şerinin əzəmətliliyi ilə, bu tükənməz söz xəzinəsindən bəhrələnməsi ilə izah edir:

*Türki, farsı, ərəbidə nə fəzail var imiş
Ki, Füzuli kimi bir şairi-fazil doğulur.
Şəhriyar bu gəmiyə aylaşalı Nuh kimi
Gör nə tufan qoparı, bax nə zəlaliz doğulur.*

Şəhriyar şeri şairin yaşadığı dövrün bütün xüsusiyyətlərini apaçıq göstərən O, haqqı, ədaləti hər şeydən üstün tutur. Doğma vətəninin uğurları ilə öyünür, fəxr edir, nöqsan və çatışmazlıqları kəskin tənqid edir. Onların islah olunması yolunda yorulmadan qələm çalır:

*Şəhriyarın da o mənzumədə
kəskin qələmi
Gülə yay-yaz, tikana sanki
küləkdi-qışdı.*

Şəhriyar düşüncən və düşündürən sənətkardır. O, Allah vergisi olan fitri istedadını dərin savad və hərtərəfli məlumat hesabına əldə etdiyi geniş dünyagörüşü ilə cilalamış və beləliklə də bütövlükdə yaradıcılığını bəşər mədəniyyəti xəzinəsinin ən qiymətli gövhərlərindən birinə çevirmişdir.

*Urfaın olmasa, şer-ü-ədəb
əbqə olmaz.
Mən də ürriana çatıb,
şerimi əbqə eldim.*

Söz sənətinin zirvəsini fəth etmiş ustad Şəhriyar ömrü boyu öz soadətini doğma xalqının azadlığı və xoşbəxt gələcəyi uğrunda mübarizədə görmüş

və bu mövzuda yazdığı şerləri ilə özünə yenilməz bir vətənpərvər abidəsi ucaltırmışdır. Onun əsərləri. İranda şahlıq üsul-idarəsinin törətdiyi amansız istibdad dövründə ölkənin; xalqın ağır vəziyyətini, şairin öz sözləri ilə desək, "bir sinema pərdəsi" tək gözlərimiz önündə canlandırır:

*Beş min ildir bu səlata
girişməmişəm
Din də gəldi, tapmadıq biz
bu səlata necə.
Bir yalançı din də olmuş
şeytanın bir möhrəsi
Doğru bir din ver bizə, ver
bu yalan dindən nicat.*

Şəhriyar mütəlaqıyyət rejiminin yaratdığı bu ağır vəziyyəti, xalqın sıxıntı içərisində yaşamasını, ölkənin ən qabaqcıl, mütərəqqi ziyalıların mənəvi zindan məhbusu olmalarını yalnız seyr və təsvir etməklə kifayətlənmiş. Ən yaxşı təbib xəstəliyi törədən fəsadı araşdırıb üzə çıxardığı kimi, şair də bu vəziyyətin yaranma səbəblərini tam çıpaqlığı ilə göstərir və öz mahir qələmi ilə ifşa edir:

Şeytan bizim qibləmizi çöndərib.

Allah deyən yoldan bizi döndərib. Şəhriyar bədii ümumiləşdirmələrində özəli dəyərlərə əsaslanır, hansı mövzuda yazır-yazsın, məsələnin mahiyyətini Allah dərgahına aparan yola nə dərəcədə uyğun olması ilə qiymətləndirir və beləliklə, islam təfəkkürü tarixində özünə layiqli yer tutmuş bir filosof şair mövqeyinə ucalır.

Doğrudur, şair gerçəkliyin ağır mənəgənəsi altında bəzən bədbinliyə qapılır, öhdəsinə düşən məsuliyyətin ağırlığına tab gətirə bilmir, xoşbəxt gələcəyin labüdlüyünə nisbət qəlbini şübhələr bürüyür: "Gecəmiş sübh olacaq, ya hələ var? Baxıram hev saata, bilməyirəm". *Quş uçar, amma nə dərman elmək -Daş döyən qol-qanada, bilməyirəm.* Lakin Şəhriyar şair olmazdı, hərəgah fəlsəfi düşüncələrə qapılaraq, xalqın, vətənin, dövlətin düşdüyü ağır vəziyyəti yalnız seyr və təsvir etməklə, hətta bu vəziyyəti törədən səbəbləri araşdırıb üzə çıxarmaqla və ifşa etməklə belə kifayətlənməyirdi. Ustad sənətkar fəvqəltəbii bir fəhmlə bu vəziyyətdən çıxış yollarını da göstərir, özü demişkən, "şair xalqın səsi, əsrin səsidir, vətənin ağı saçlı sərkərdəsidir". Və öz gur səsini xalqın səsinə qatan bu həqiqi el öndəri istibdad oleyhinə, azadlıq uğrunda mübarizədə, haqqın, ədalətin bərqərar olması, Allah dərgahına doğru aparan yolda hər cür şeytan maneələrinin, şeytan sözlərinin dəf edilməsi uğrunda mübarizədə qələbə yolunu islam dəyərlərində görür. Və var səsi ilə bu dəyərlərə sahib olmağa, onları əldə rəhbər tutmağa çağırır.

*Başlara sovrulur saman,
Gözləri doldurur duman.
Ya Əli! Ya Sahib-zaman!*

*Dada çatın ki, dardayıq,
Qışdı, küləkdi, qardayıq.*

Həm də şair bu yolda yalnız passiv şüarçılıq və çağıns mövqeyində qapanıb qalmır, xalqı fəal mübarizəyə səsləyir, ölkənin mütərəqqi təfəkkür sahiblərini inqilabi ideyalar geniş təbliğ və təşviq etməyə çağırır, öz təbi və qələmi ilə bu sahədə nümunə göstərir.

*Lal olmasa anlayan,
Anlamayan kar olmaz
Yol göstərən olmasa
Yol gedən huşyar olmaz.*

Şəhriyar İran inqilabının ilk şərahləri parlayan andan bütün ruhu ilə, bütün yaradıcılığı ilə bu inqilabın tərəfində olmuş, və xalqı onun ətrafında sıx birləşməyə çağırırmışdır. O öz şerləri ilə inqilab mücahidlərinin ön cərgələrində fəxri yer tutmuş, inqilab rəhbərlərinin ən yaxın ideya silahdaşlarından birinə çevrilmişdir. Dünya ədəbiyyatında bu cür təsirli və yüksək poetik tərzdə söylənmiş misralara az-az rast gəlmək olar:

*Biz etisab etdik tamam,
Əli yalın etdik qiyam,
Qoyun gəlir naib imam
Cahad desə, dartılanq,
Qımsaq da, qurtularıq!*

Şəhriyar yaxşı başa düşürdü ki, islam inqilabı regional bir hadisə deyil, yəni bir ölkənin həyatında baş verən və iz buraxan bir hadisə deyil, bəşər tarixində son dərəcə böyük əhəmiyyətə malik cəhanşümul bir hadisədir. Mütəlaqıyyət şəraitində, hər bir istismarçı rejim kimi, şahlıq üsul-idarəsinin də "ayır-buyur" siyasəti nəticəsində ayrı-ayrı zümrələrə bölünmüş, bir çox hallarda müxtəlif və bir-birinə qatı düşmən mövqeyindən çıxış edən İran xalqı yalnız müqəddəs islam dini sayəsində sıx birləşə bilərdi və bu tarixi vəzifəni Həzrət İmam Xomeyninin rəhbərliyi altında islam inqilabı həyata keçirə bilərdi. Bu birləşmə, bu vəhdət yalnız İran mühiti ilə məhdudlaşmır. İyirminci əsrin son rübündə baş vermiş bu inqilab islamın qüdrətini göstərməklə, bəlkə də, bəşər cəmiyyətinin gələcək inkişafı üçün dönüş nöqtəsi olacaqdır. Şair bu uğuru alqışlayır və bütün varlığı ilə sevinir, fəxr edir.

*Naib imam gəldi, keçib itilaf
İslam tapır itmiş qarndaşını.
Təfriqini cəm edir əsnafımız,
Börkçü basır bağına kəffasını.*

Ustad Şəhriyar islam inqilabını məqsəd kimi yox, xalqın, vətənin azadlığını təmin etmək, xoşbəxt gələcəyin təməlini qurmaq üçün vasitə kimi qəbul edir. İnqilabın qələbəsini alqışlayan, sonsuz sevinc və ictimai hissi duyan şair, eyni zamanda, qələbənin doğurduğu sevincdən məst olmamağa çağırır, xalqın qarşısında yeni vəzifələr durduğunu göstərir.

Artıq biz Şəhriyarı inqilabdan sonrakı İranın, yeni ictimai quruluşun, yeni həyatın memarları sırasında görürük:

*Hərçənd qutulmaq hələ yox
darlığımızdan,
Amma bir azadlıq doğulub
varlığımızdan,
Dəstür gərək almaq daha
memarlığımızdan.*

Şəhriyar dühası, Şəhriyar uzaqgörənliyi şairə imkan verir ki, hətta, mən deyirdim, onu məcbur edir ki, hadisələri qabaqlasın, bir neçə il, bəzən onilliklər sonra ortaya çıxacaq sosial zərurəti, siyasi, iqtisadi amillər adi bir lirik şerdə, bəzən məişət mövzusunda yazdığı avtobioqrafik əsərində son dərəcə yığcam, konkret şokildə boyan etsin:

(Davamı 9-cu səhifədə)

(Əvvəli 7-ci səhifədə)

*Dostla müriyyəvət etməli,
düşmən ilə keçinməli,
Qayda budur, heyif deyil,
başar yolun azıb çəşə?..
Bizim də ruziganımız yamandı,
bizdə eyb yox
Bəlkə vəzifədir - başar qonşular
ilə qonuşa?!*

Aforizm, yəni zərbülməsəl səciyyəli belə poetik fikirlər, heç şübhə yoxdur ki, əsrlər boyu yaşayacaq, ölkələri, xalqları bir-birindən ayıran sərhədlər boyu çəkilmiş tikanlı məftilləri aşıb keçəcək, tərədən dırnağadək silahlanmış Yer övladını sülhə, əmin-amanlığa, Allah yoluna dəvət edəcəkdir. Şair özü də bu yolun yolçuları arasında olacaqdır.

Şəhriyar bu gün də narahatdır. Hakimiyyət həvavü-həvəsl beyinlərini dumanlandırmış mənəb və şöhrət düşgünləri xalqları, ölkələri bir-birinin üzərinə salıhdırılır, şair demişkən, "behiştimizi cəhənnəm, zilhiccəmizi məhərrəm" etməyə cəhd göstərirlər. Ustad sənətkar adamları belə xəbisniyyətlərin fitnə-felinə uymamağa çağırır, onları bəd əməllərdən çəkindirir, xeyirxah, savab işlərə səsləyir.

*Aman Allah, yenə şeytan
gəlib iman apara,
Qoymayın, qoymayın
imanızı şeytan apara.*

Şəhriyar bu məqsədə asanlıqla nail olunacağına heç də inanmır. Şair yaxşı bilir ki, bəşəriyyət mənəvi buxovlardan tam azad olana qədər hələ çox qurbanlar verəcəkdir. Lakin inanır ki, o gün gələcək. Çünki ulu tann Allah-taala özü buna zamindir. Şəhriyar o günü görür və o günü bəşəriyyətə əta etməsi xatirinə Allah dərgahına əl qaldırıb bütün insanların əvəzindən iltimas edir:

ŞƏHRIYARIN ÇOXCƏHƏTLİ ŞƏXSİYYƏTİ POETİK ƏSƏRLƏRİNİN GÜZGÜSÜNDƏ

*Bir gün olu ki, fatihə biz
sağ-sola verrik,
Dünya hamı bir millət olub,
qol-qola verrik.
Düşmən də məhəbbət tapa,
bizlər yola verrik.*

Bu misralarla Şəhriyar dünya diplomatlarına, bütün dövlətlərin siyasi xadimlərinə örnək verir və xalq diplomatiyasının bayraqdarına çevrilir. Xalq diplomatiyası isə rəsmi diplomatiyadan daha güclü olur və daha uğurlu, daha təsirli, daha uzunömürlü nəticələr əldə edir. Bəlkə də bu baxımdan İran İslam Cümhuriyyətinin Türkiyə Respublikasında səfirliyinin Mədəniyyət Mərkəzinin Ankara Universiteti ilə birgə çox yüksək səviyyədə təşkil etdikləri bu Uluslararası ustad Şəhriyan anma seminarına - bir azəri şairinin anım mərasiminə Azərbaycan Respublikasının Türkiyə Respublikasında səfirliyindən rəsmi nümayəndə dəvət edilməməsi təbii görünür. Çünki mədənsiyyət, ədəbiyyat, mənəviyyat həmişə var. Bu günkü siyasət isə sabah yoxdur. Biz Şəhriyar siyasətinə inanır, onun qəlbinin, ruhunun, ilhamının səsinə səs veririk: İndi bizim dövlətlər də yanlaşıp, Gətbəgetdə çətinlər asanlaşıp, Sülhün yeli əsməyə sahmanlaşıp. Belə bir yəqinlik izhar etmək istərdim ki, Şəhriyarın da ruhunun və ilhamının güc verdiyi bu sülh yeli İran, Türkiyə və Azərbaycan adlı "gəmilərin" yelkənlərinə dolur və onları sürətlə dostluq, qardaşlıq və əmniyyət limanına doğru aparır.

Ustad sənətkar Məhəmmədhusəyn Şəhriyar bu səfərin uğurlu olması və bir sübh çağı bütün bəşəriyyətin bu limanda görüşməsi üçün zəngin və çoxcəhətli yaradıcılığı ilə yollarımıza su səpir...

*Hacı Rafiq ƏLİYEV,
"Say" qəzetinin nəşiri və
baş redaktoru.*

*"Azərbaycan mədəniyyəti"
qəzeti, 31.10. - 06.11.2003.*